

(NÉHÁNY) DOLOG A BERETTÁS KÖNYVRŐL

„Ilyen az ember.”
Márai Sándor: *Füves könyv*

☺ (irigylős) dolog a fejtűvel

Van egy reklám, szerencsére nem tudom, mit akar eladni, kétszer tén, ha véletlenül láttam belőle részletet: fejtűkhöz csapnak az emberek, valami árut a polcról levéve, „hogya ez nem nekem jutott eszembe”, vagy valami ilyesmi. Nos, olyan fejtű immáron nekem is szükségeltetne: itt van egy dolog, amit nagyon irigylek Péterfi Andrásról és Benedek Szabolcsról. Írtak közösen egy művet, *Berettás könyv* lett a címe.

☺ (szócikk) dolog a címmel

Megkérdeztem Benedek Szabolcsot, miért lett berettás a *Berettás könyv*. „A könyv címe Péterfi András ötlete, mivel ő nagy fegyverbuzi (a Beretta egy pisztolymárka), és ragaszkodott a címhez. Megsúgom, tervben volt egy beretta-szócikk megírása is, de ez elmaradt.” Nos, megsúgom, ennek a válasznak jobban örülök, mintha kaptam volna egy tényszerű szerzői magyarázatot, mert így magam elmélkedhetek rajta. Nem a tényszerű szerzői magyarázaton, hanem a berettán. (Nincs berettás szócikk; a mű éppúgy viselhetné címül a *Füvetlen könyvet*, mint pl. a *Receptkönyvet*? Dehogya viselhetné. Ez berettás könyv, és kész. További címtöltekeknek lőttek.)

☺ (fűtött) dolog a berettával

Mit tudok a berettáról? A berettáról tudom, hogy micsoda, számítógépes (h)őskorszakomból (1993, a merevlemez negyven megabájt és lazán ráfér minden) ismerős néhány videójátékból (de azért becsülöm, hogy Benedek megírta, sose lehet tudni ezzel a vasstibivel, gondolhatta magában). Az Internet Explorerbe beütöm, szoktam így, beütni, találomra, hogy www.beretta.hu. Igaz, hogy ez az oldal a frappáns „töltés”-sel nyit (meg kell mondjam, nem gyakran látok a neten ilyen jó gegeket), de itt a beretta egy

kazánmárka. Kazánmárka, tetszenek érteni. Nem szoktam így, tetszenek érteni, találmra, meglepődni. Péterfi és Benedek jól befűtöttek nekünk. Nálunk (ha valaki berettálni akar: Miskolc, Mátyás király út 13.) központilag fűtenek, a nyaralómban meg, mivel nyaraló (ha valaki berettálni akar: Hernádkak, Ifjúság út 5.), a szalonnasütésre használt fahasábokkal. Szoktam így, fűteni, mivel van. Aztán meg: beretta, mondja a fiam a beretvára („Haragszik rá, mint borbély az Ön-beretváltkozóra” – kéretik Arany tanár úr szavainak szólásba emelése). Aztán meg: „Az olasz Beretta cég termékpalettája nagyon széles. Megtalálható kínálatában a golyós és sörétes vadászfegyvertől kezdve a pisztolyon át a géppisztolyig, sőt a golyószóróig minden fegyver. Az 1957-ben, 87 éves korában elhunyt Pietro Beretta hatalmas fegyvergyártó birodalmat hagyott hátra maga után, melynek termékei méltán tettek szert világhírnévre.” – olvasható a neten. A fűtésről jut eszembe Vörösmarty. „Üdvözle fűt, fát, réteket”. Persze, jut még majd másról, más is.

☉ (megtartó) dolog a Zbrojovkával

Szorosan a tárgyhoz tartozik, egy recenzióban fontos ilyeneket említeni, apámnak is volt, nem recenziója, hanem fegyvere, míg le nem adta, egy – azt hiszem: – Zbrojovkája (mi a faszért nem húzza alá ezt a helyesírás-ellenőrzőm?; a faszért-ot bezzeg aláhúzza), egyszer, még kisfiú koromban, engedte is, hogy a kezembe vegyem, de nem bírtam fél kézzel megtartani, olyan nehéz volt. Ha már a húzás, meg az alá: van egy kedvenc Csokonaim, ebben a májkroszofit meg a sobrákot húzza alá: „Senki nem ruházza rám a sobrák nevet, / Faszariságomért huncut aki nevet.”

☉ (túl direkt) dolog a fölfogással

Nevet adjunk a berettásnak: tartható. Ezt a könyvet meg bírom tartani, fél kézzel is, pedig nehéz. Nem súlyra persze, hanem mondani-jának való-jára, már ha lehet illet mérni. Miért ne lehetne? A lektűrre mondják, hogy könnyű olvasmány. Hát ez ha akarom, könnyű, 'megértelektűr', ha akarom nehéz, az (is) benne a jó. Fölfogás kérdése. Ha akarom, fölfogom. Hónom alá, vagy bal kezembe, szaunába menet (fontos a szauna), bal kéznél legyen Tapolcáig (fontos a Tapolca). Ebédelni is magammal viszem, ma a Megyeházán (fontos a Megyeháza) ebédeltem, magammal vittem. Fontos persze, hogy a balomon. Sólet közben berettáztam. Le is sóletoztam, ezt a részt, „A pornográfáról”: „A tévé képernyőjét a monitor váltotta föl, az irodákban az íróasztal alá, a szőnyegre rejszolunk. (Ezt ki kéne húzni. Túl direkt.)” Igen, ott van a babszem-maradvány, pont ezen. (Ezt ki kéne húzni. Túl direkt.) Fontos a fölfogás, ugye mondtam.

☉ (szeles) dolog a lektűrrel

Tehát, ha akarom, fölfogom, mondjuk nehéznek, ha akarom, mondjuk könnyűnek. Találtatik benne súlyos mondani- és ennivaló. Nem csak most már, hogy a bab is. Ha akarom „lektűr”, ha akarom, számot tart ’művészi értékre’. „Sok világ van alattam, fölöttem”, mondta a szögedi. Ha akarom, fölfogom a nyaralóig, a nyaralóban, ahol most nem kell fűteni, nyár van, következésképp. Szoktam így, fölfogni. A szaunában nehezen megy, a fölfogás, ott a szerzősége fő a fejem. Ott a bejárat mellett ki van írva, hogy sajtóterméket nem vihet be az ember. A könyvtermék nincs megtiltva, mégsem akartam, a babozás után, még csöpögtetni is, hát hogy nézne az ki. Ja, a *Berettás könyv* berettául néz ki. Van egy beretta a címlapon. Ha a Keletiben árulják, nem a berettát, vagy a címlapot, hanem a berettás cím-lapos (ha-ha, ha rossz lenne a cím, most jól jönne ez) könyvet, ezért is sokan megveszik. Ahol pisztoly van, ott fogyás van: „volt találkozásunk / Híd karfáján és pisztoly csövén”, ha már juhászgyuláztunk. Szóval vinnék bár, a népek, a könyvet, a Keletiből is.

☉ (érdekes) dolog a szerzőséggel

Közös könyv, amely konkrétan nem árulja el, hogy melyik írásnak ki a szerzője. Egyértelműnek tűnő utalásokat tesz-tehet, melyből akár egyértelmű következtések is levonhatók. Pl.: a Péterfi András által írt *Előhang* címe normál, szövegteste dőlt betűs, a Benedek Szabolcs által jegyzett *Utószó* címe dőlt, szövegteste álló betűs, s az egyes – a szerzőség tekintetében (nem minden kétséget kizáróan, de feltehetően és érezhetően is) egymást váltogató – írások hasonló módon tipografizáltak. (A logikás rendőrviccek ilyesmiről szólnak. Attilául: „A líra: logika; / de nem tudomány.”)

☉ (érdektelen) dolog a szerzőséggel

De ez logikául utalhat akár ugyanennek az ellenkezőjére is: hiszen egyiket sem, másikat sem támasztja alá semmilyen konkrét ’hivatkozás’. Hacsak az nem, hogy a szerzőket ismerő olvasó számára nyilvánvaló, hogy ki milyen zenét hallgat, házastársától melyikük vált el, ki lakott közülük 18 éves koráig Szolnokon, kinek volt szódásüveg-szemüvege. Adott egy téma, melyről – hangsúlyozom: valószínűleg – mindketten, felváltva írnak.

☉ (egyedi) dolog a közösséggel

Többek között közös bennük, hogy fiúk, nem igazán kedvelik a kortárs költészetet, ellenben a Neoton famíliával jól elvannak, s hogy a hátsó borító található fotón nem kazánnak látszó tárgy van a kezükben.

☺ (gyümölcsöző) dolog a dőléssel meg az állással

DÓLT elsőre líraibbnak, elvben esszéesebbnek, ÁLLÓ prózaibbnak, elevenen „eszesebb”-nek, bölcse(lkedő)bbnek tűnik. Másodjára is. Sőt, ha folyamatosan olvasom a könyvet, a tűnés sokadszorra is ez. DÓLT e szerkesztés linearitásában többnyire megkapó líratöltéssel dúsított prózavers-szerű kisesszéekkel jön, ÁLLÓ töprengő-elmélkedő, finoman didaktikus értekezésekkel. Nem meglepő módon, ha egyszer a kötet páros oldalait, azaz kizárólag DÓLT-et, vagy a páratlan oldalakat, azaz kizárólag ÁLLÓ műveit olvasom egymásutánban, megerőszakolva az egyenközűséget, ez a „jövés” fölhangosodva hallik. Máskor meg épp halkulva. Ezért is izgalmasabb a paralel szerkesztés: gyümölcsözőbb őket felváltva olvasni ugyanarról a témáról, így az egymástól hol homlokegyenest eltérő, hol össze-összejátszó ’témakidolgozások’ egyszerre teszik olvasmányossá, szórakoztatóvá és „mélyenszántóvá” is a művet. Ez egy szép dolgozatba illő mondat volt – mondtam már, hogy a lektűr, meg az irodalom magasa.

☺ (szemrevaló) dolog a vasárnapal

Ha már a gyümölcsözés, meg a szántás: pór módján mondhatom, hogy vasárnap nevű napról ritkán olvasni ily szemrevalót: „Hajlamosak vagyunk nem észrevenni, hogy a vasárnap a sírszagú hétfő eseménytelen előszobája. A legokosabb lenne átírni a naptárban mondjuk keddek, és bemenni dolgozni. [...] Az egyik legjobb, ősi fegyver a reggeltől estig tartó döglés, lehetőleg szexszel fűszerezve – de legalább tévével, édességgel, kávéval és cigivel –, este pedig egy-két kedves vendég, akikkel nem kell sokat törődni, de segítenek oldani a jeges ürességet. Semmi esetre se mi menjünk látogatóba, mert az általában szintén öngyilkos hangulatba kerget majd minket.” – írja DÓLT. Pollack Mihályról, meg a vasárnapról: Attila, midőn megáll a Pollack-tervezte Nemzeti (Múzeum) előtt, örömeiben imígyen szóla: „Bor, téged vasárnapollak.”

☺ (vesevelős) dolog a témaválasztással

Sokhelyütt tudni lehet, mert mint a fényben lebegő ’pór’, ráesőfényben kiviláglik, melyik témát melyikük vetette fel. (A pénz bizonyára nem veti föl sem őket, sem a kiadót, vékony kartonált kötésben jön a beretta. De a buszozást jól bírja, a sólettel is elvan.) Ahol DÓLT hozott formájánál lényegesen „líraibb”, ott ÁLLÓ nem filozofál oly vesévelősen – és fordítva. ÁLLÓ – szörnyű, de kihagyhatatlan zavarral: – a neki nem fekvő témákat hajlamos elintézni egy-két hányavetin odavetett mondattal. DÓLT, ha nem kedvére

való a tárgyalandó ügy, 'mindössze' visszafogottabban lírizál, vagy szimplán csak cinikus: ő az, aki határozottabban akarja és/vagy tudja takargatni, hogy nem övé a témaötlet. Pl.: ÁLLÓ „A kameraállások váltogatásáról” foghegyről mindössze azt mondja: „Majd ha egyszer filmezésre adom a fejem, kitálalom, mit jelent. Addig viszont nem szeretnék hülyeségeket mondani.”; DÓLT „A gombfociról”, ahogy szarkazmusát nem titkolva próbál erőt venni magán: „Szerintem ellenállhatatlanul bájos, amikor meglett férfiak táblázatba rendezik gombfocicsapataik eredményeit, és izgatottan szaladgálnak a gombokkal megrakott asztal körül.”

☉ (sziszegős) dolog az istenről meg a botról

Fölszisszenek, milyen szép, amit az „Arról, hogy Isten néha bottal ver”-ben művelnek (pl.: DÓLT: „Néha pedig sárga pénzutralványokkal és narancsbőrös seggekkel. De leginkább nincs jelen, és – számos más haverunkhoz hasonlóan – főleg ez teszi érdekessé.”), vagy „Az elveszett otthon utáni sóvárgásról” szóló opuszban (pl. ÁLLÓ: „Szolnokot nem vesztettem el, én döntöttem úgy, hogy otthagynom. A sóvárgás is alábbhagyott. Mostanában ott vagyok otthon, ahol Te vagy, úgyhogy elkezdtem sóvárogni megint.”) Kígyózó sorokban, ilyenekért kéne, hogy álljon a nép, akár a Keletiben is.

☉ (komolytalan) dolog az eszembejutásról

Elő-előfordul, hogy ÁLLÓ magához nem méltó szólamokban ír: „Kevés jobb érzés van annál – ha van egyáltalán –, mint amikor a férfiember a legszentebb női szentélybe (legyek direkt:) ürit. Imádom. Bizonyára ti is.” („Az óvszertelenségbe vetett hitről”. És itt most fokozottan nem arról van szó, hogy ebből nem derül ki, hogy az írónak melyik a szent, a szentebb és a legszentebb női szentély: a szájluk, a segglyuk vagy a vulvaluk. (Zalán a *Papírváros* második részében a „rendesebb kielégülésről” írván nőben történő magelhagyást hoz szóba: lám, mily finomságokkal gazdagítható az ürités tárháza.) Az a baj, hogy a – sok szentezés miatt is csúnya – „legszentebb női szentély” frázisa miatt válhat fájdalmasan egy-értelművé, hogy miről van szó – vagy miről akar-lyuk, hogy mélyen szó legyen. Tetejébe sajnos a „bizonyára ti is” bizalmassága abszolút lyuk-idegen itt. (Meg máshol is. A lyukról jön ide Petőcz szép szava *A titkos szeretőből*: lyuksógor. Sajna most is ilyen eszembejutós vagyok.) Mindjárt más, amikor „A nők elsárgarkányosodásáról”-ban azt írja: „Különbözőek vagyunk, akár az égen a csillagok. Ahogy Önöknek tetszik, uraim.” (Istenem, de jó, hogy vannak ezek a csillagok, mennyi mindent lehet hozzájuk hasonlítani. Kéne egy

magyar-líracsillag, csillag-líramagyar szótár. Első javasolt szócikk: „Péterfi-Benedek az angol”, aki a szeméremdombra ment föl, de a Sam Araim hegyről jött le.)

☉ (komoly) dolog a szőrözéssel

Volt szemérem, most jöjjön a szőrözés: bizonyára nincs sok 'utómunka' az ÁLLÓ-szövegeken. Nem tudni pl. miért hagyja el ebben a mondatban a határozott névelőt: „Legyünk szelídek, mert a világ vad, és ha őrizni akarunk valamit emberi mivoltunkból, annak a szelídség egyik mérföldköve” – pedig ennek, mivel az „Arról hogy miért legyünk szelídek” egymondatos, velős leírásáról van szó, annak az egy mondatnak halálpontosa(bba)n kellene hangoznia. Igen, a szelídség után hiányzik „az” – mint most innen. Onnan tudom, vagy onnan nem, hogy a *Füves könyvben* az ilyesmik is pontosak.

☉ (első komoly) dolog a füvesről is

Ja igen, a *Füves könyv*. DÓLT *Előhangjában* és ÁLLÓ *Utószavában* is nevesített ez a Márai mű, mely a *Berettás könyv* „ihlető forrásául” szolgált. Precíz, szép kifejezés: ihlető forrásául. Nem egyszerűen *az* ihlető könyvről, vagy *az ihlető* könyvről van szó, hanem (át)tételesen is jelezve: a forrás-műről. Aki ismeri ezt az alapművet, annak ehelyütt szükségtelen 'hasonlítgatni', aki meg nem ismeri, annak egyenesen felesleges. A lektőrök zabálói között feltételezhetően többen lesznek olyanok, akik éppen a *Berettás*-nak köszönhetően néznek utána a *Füves*-nek. S persze sokan lesznek olyanok, akik ennek köszönhetően veszik elő azt újra, vagy legalább fölébred bennük a vágy, hogy a közeljövőben elővegyék. Persze, ha az 'elsőolvasók' valami nagyon hasonlót várnak, csalódní fognak.

☉ (második komoly) dolog a füvesről is

A *Füves* könyvet a *Berettás könyv* után megismerőkben talán csak annyi analógia ébred, hogy ÁLLÓ az, aki (Márai-)modorosabb, DÓLT sokkalta lazábbra veszi a figurát, 'ránézésre' majdhogynem csak az átörökített formai keretet „költi tele”. A „Márai-modort” az átlagnál behatóbban ismerők ÁLLÓ írásaiban találnak számos kézenfekvő, érdekes, faggatható, továbbgondolható Márai-nyomokat, DÓLT-ében kevésbé konkrét, ám annál izgalmasabb áthallásokat. Nem tudni, hogy az a finom remiszcencia-háló, amely kitapinthatóvá válik DÓLT írásaiban, a sok Márai-olvasás következménye-e, avagy valamiféle 'otthonról hozott' (mondjuk úgy: ön-kéntelen) intelligencia eredményezi. Gyaníthatóan az utóbbi:

DÓLT (előnyére is!) sokkalta ösztönösebb, mint szerzőtársa. Az, ami ÁLLÓ írásművészetében érezhetően már 'beállt', jellegzetesen mechanizálódott (pl. az olvashatóság „tart-hatósága”, a spontán gördülékenység „elől-járósága”), az DÓLT-nél jóval esetlegesebben (hogy kapkodóbban-e?, nem tudom, de hogy kevésbé összefogottan, az bizonyos) van jelen.

☉ (első és utolsó komolytalan) dolog a füvesről is

A Márai-kutató irodalmi muzeológusok kézlegyintenek: körükben ez nem lesz hivatkozási alapja a Márai-hatástörténetnek. De ez kit érdekeli? Ezek a fiúk nem Máraihoz, hanem magukhoz akartak többet adni. És azokhoz az olvasókhöz, akikhez eljut a könyvük. Szorítok nekik, hogy minél többekhez. Márminthogy, jusson el. Nem a dolog, hanem a könyv. (T)árazzuk be: csak 1480 Ft.

☉ (jó-ságos) dolog

Sehogy nem jön ide, és szerencsére ennek sincs semmi köze az egészhez: az 1480-ról is eszembe kellett hogy jusson valami. Igaz, nem beretta, de Benigna (leendő anyukák és apukák, ez a női név [jóságos, jóakaró] ma is benne van a Magyar Utónévkönyvben!), aki ebben az esztendőben kötött házasságot Kinizsi Pállal. Ha már az évek: ezt '88-ban jegyeztem meg, mikor gyermekirodalomból kollokváltam. A *Berettás könyv* nem lesz gyermekirodalom, de Benignás, mint jó-ságos, igen. Kinizsiből sör lett, Berettából könyv. Egészségünkre.

(Péterfi András–Benedek Szabolcs: *Berettás könyv*, Budapest, 2001, 202 oldal, 1480 Ft)